

Человеческое общество пронизано разными социальными структурами, которые определяют и поддерживают человеческое чувство принадлежности. Как мы знаем, города делятся на кварталы, микрорайоны, жилые комплексы и отдельные дома. Эти структуры помогают поддерживать отдельным группам, жителям квартир или конкретному человеку чувство защищенности.

Принципы, изложенные выше, способствуют созданию социальной устойчивости. Живой город противодействует созданию закрытых сообществ и пропагандирует идею города, как доступного и привлекательного места для всех групп сообществ.

УДК 316

Горбачов А. В., аспірант,
*Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди, Україна*

СПОЖИВАННЯ В МІСТІ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІОЛОГІЇ

У статті проаналізовано особливості поглядів на споживання в теоріях класиків-соціологів, які досліджували місто, таких як Макс Вебер, Фердинанд Тьоніс. Розглянуто погляди на споживання Чиказької школи соціології. Завдяки аналізу їх теоретичного надбання можливо надати трактовку категорії «споживання» в теоріях дослідників-соціологів міста.

Ключові слова: споживання, споживання в місті, Чиказька школа

Місто було і є об'єктом вивчення багатьох наукових дисциплін, тому що в ньому сфокусувалися всі сфери життєдіяльності людини: в ньому вона живе, працює, удосконалюється як особистість у психологічному, соціальному та метафізичному сферах життя. Місто з найдавніших часів було місцем концентрації історії та культури. Багатоаспектність літератури про місто – характерна риса урбаністики. Місто – це й екологія, і економіка, і повсякденне життя, і макросоціальні процеси, і багато іншого. Різні автори, в залежності від своїх професійних інтересів, акцентують увагу на різних аспектах міського життя, але у всіх, хто тривалий час займається дослідженням міста, з'являється широта інтересів та різноманітність проблематики. Місто, в силу своєї сутності, «змушує» займатися різними питаннями й інтегрувати різноманітні знання в певну єдину концепцію. І ці урбаністичні концепції все більше набувають соціологічного характеру: місто розуміють останнім часом не стільки як форму поселення та виробництва, скільки як форму спільноти, як тип соціальності, суттєвою рисою якою є інтеграція різноманітних видів життєдіяльності в єдину систему з власними механізмами підтримки стабільності та порядку. Але ця система складається з відносно автономних і гомогенних підсистем: територіально-поселенської, економічної, символічної та ін. Тому для опису

й вивчення міста використовуються знання і теоретичні схеми інших наук. Той, хто займається містом, засвоює та використовує різні соціально-гуманітарні знання; і також з часом вчений-дослідник потрапляє на проблематику споживання в місті.

Мета статті – проаналізувати теорії класиків соціології міста та визначити їх розуміння споживання.

Одними з плеяди видатних класиків соціології міста є Вебер й Тьоніс. Вони вперше в соціології почали аналізувати місто, як цілковиту соціальну та економічну структуру. Надалі дослідженням міста займалася Чиказька школа соціології. Представниками школи на практиці досліджувалося місто та його будова, але тема споживання в місті відійшла на другий план.

Для того, щоб прояснити суть міських буржуазних відносин, Макс Вебер робить етимологічний аналіз слова *Bürgertum*. Вихідним словом дійсно є *Burg* – захист, фортеця. Надалі воно стало означати «заступництво», «порука» в сенсі самозахисту спільних інтересів присутніх водночас дуже різних людей, особливу систему соціальних відносин. *Bürger* – це житель території, на яку поширюється система заступництва та захисту (насамперед соціальної), а *Bürgertum* («буржуазія») – співтовариство особливого типу, соціологічна, а не економічна категорія. Щоб підкреслити це, Вебер використовує в якості синоніму термін *Verbandcharakter* – союз, співтовариство особливого роду, носить корпоративний характер. Корпоративність як тип соціальних відносин розкривається Вебером за допомогою наступних тверджень: 1) Гільдії – це не стільки об'єднання професіоналів, як об'єднання людей, що володіють спільністю соціального положення, точніше – потрапили в однакову соціальну ситуацію: всі вони втратили зв'язок зі своєю родовою общиною. У сучасній соціології ця ситуація називається маргінальною – ситуація невизначеності соціального стану, втрати підстави для ідентифікації та втрата соціальної допомоги та підтримки. І якщо городяни – маргінали, то гільдії для них – нова форма соціальності, механізм включення в суспільство, з якого вони тимчасово випали. Городяни створюють нове суспільство через міські ритуали, міську символіку, міський фольклор і міфологічну історію. 2) Міська громада – це союз рівних, вільних і незалежних індивідів, що володіють у перспективі політичною рівністю та свободою економічної, заснованої на приватній власності. На думку Вебера, в Азії таких перспектив не було. 3) У надрах міської громади зароджувалися нові, специфічні механізми регуляції поведінки: самоврядування на основі формального легітимного права; особиста участь (внесок), а не спадковий титул як умова впливу на вирішення громадських питань; збільшення соціальної значущості досягнутого (deskриптивного) статусу порівняно із запропонованим (аскриптивним). Всі ці особливості соціальних відносин у місті свідчили про зародження нового «західного», «буржуазного» суспільства – цивілізації як суспільства «формальної раціональності». Як бачимо, споживання в місті, в трактовці Вебера, це саморегулююча система поведінки, направленої на

задоволення потреб соціальної групи. При цьому тільки в соціальній групі є можливість задовольнити ці потреби, в іншому разі вони не задовольняються або частково задовольняються.

Ідея формальної раціональності як основи нового типу відносин, що проявили себе особливо яскраво в містах, є однією з центральних в соціології Фердинанта Тьоніса. Він запропонував розрізняти два типи соціальності: "общинність" і "громадськість". "Громадськість" як ідеальний тип традиційного сільського товариства характеризується наступними рисами: 1) домінуючою формою відносин є безпосередній контакт; 2) механізмами регуляції взаємодії є особистий приклад і традиція; 3) основою соціального положення є придбаний за спорідненістю статус; 4) суб'єктом соціальної дії є "самість", що діє на основі особистих переконань, що формуються в процесі первинної соціалізації; 5) основою взаємодії є: кровна спорідненість, сусідство, дружба. "Громадськість" як ідеальний тип нового міського товариства характеризується наступними рисами: 1) домінуючою формою відносин є спеціалізовані безособові відносини, засновані на розрахунку; 2) механізмами регуляції взаємодії є формальна нормативність і ділова етика; 3) основою соціального положення є досягнутий статус, індивідуально-особисті досягнення; 4) суб'єктом соціальної дії є "особа", що діє на основі формального механічного єдності з іншими; 5) основою взаємодії є формальні організації й контракт. Довгий час цю схему сприймали як опис реальних відносин в реальному просторі та на її основі протиставляли сільський і міський спосіб життя. Міське співтовариство і міський спосіб життя в дійсності є більш складними й багатоплановими феноменами, ніж інституціолізований простір. Розуміння споживання Тьонісом майже ідентичне веберівському: споживання регулюється соціальною групою; споживання означає задоволення потреб. Але є ряд відмінностей: споживання – це індивідуальний процес (регулюється соціальною групою); споживання залежить від статусу індивіда; споживання розглядається на макрорівні – сільське та міське, яке різне за своєю традицією та формою.

Дослідження міста Чиказькою школою соціології були засновані на соціально-екологічній теорії Парка і Берджесса. Першою заявкою на лідерство в цій галузі соціології була робота Томаса і Знанецького «Польський селянин в Європі та Америці». Важливу роль у формуванні класичної концепції соціальної екології (екології людини) Парка–Берджесса і в появі «школи» в Чикаго, зіграли особливості цього міста, оскільки розвиток локалістських і реформістських орієнтацій цієї школи пов'язано з рішенням специфічних міських проблем. Міські дослідження були підпорядковані (в дусі реформізму) основне завдання – встановлення «соціального контролю» і «згоди». Соціологічній теорії Чиказької школи притаманне протиріччя між «реалізмом» на макрорівні (розвиток суспільства як цілісного організму) та «номіналізмом» на мікрорівні (суспільство як взаємодія). В цілому методологічна орієнтація не протиставляє «м'які», етнографічні методи та «жорсткі», кількісні: ці методи, як правило, комбінуються і

взаємодоповнюються. Надалі значення соціології Чиказької школи збереглися для соціології міста. Вихідний пункт соціально-екологічних поглядів Чиказької школи – уявлення про суспільство як організм, що володіє не лише соціокультурним, але й біотичним рівнем. Останній становить основу соціального процесу і врешті решт – соціальну організацію суспільства. Парк розглядав соціологію як природну науку про колективну поведінку людей, для пояснення якої правомірно застосовувати поняття й постулати біології. В соціальному процесі Парк виділяв чотири основних типи взаємодії: змагання, конфлікт, пристосування, асиміляція. При цьому змагання трактувалося як людська форма загальної боротьби за виживання, що носить підсоціальний і несвідомий характер. Подібно до того, як у світі рослин біологічна боротьба породжує певний природний порядок, так і в суспільстві економічне змагання породжує той вид природного порядку, який теоретики Чиказької школи позначили як екологічний. Економічне змагання продукує територіальну і професійну структуру населення, яка необхідна для поділу праці та організованої економічної взаємозалежності. В міру усвідомлення змагання соціальними групами воно може набувати форми конфлікту. Конфлікти переходять в пристосування і завершуються асиміляцією – процесом взаємопроникнення соціальних груп і глибоких контактів індивідів, у яких відсутні конфлікти. Як можна побачити, розуміння Чиказької школи щодо споживання в місті має деякі особливості: воно стає тільки індивідуальним явищем й окрім задоволення потреб індивіда додається споживання послуг. Споживання стає залежним від становища індивіда в соціумі, але є вільним від становища в соціальній групі.

Таким чином, ми бачимо, що розуміння споживання в місті вченими поділяється на 2 типи: споживання як групове явище та споживання як індивідуальне явище. Тобто споживання першого типу – це лише задоволення потреб й залежність її від соціальної групи (Вебер) або регулювання нею (Тьоніс); другого типу (Чиказька школа) – це вже не тільки задоволення потреб але й споживання послуг, яке залежить від статусного та біологічного становища індивіда.

Що ж стосується досліджень соціологією споживання міста в Україні, то, на сьогодні, можна зустріти їх в маркетингових дослідженнях вагомих наукових праць, що стосуються економічних наук.

Література:

1. Вебер М. "Город". / Пер. с нем. Б. Н. Попова // Петроград. Наука и школа. 1923
2. Горбачов А.В. "Еволюція категорії споживання в класичних та посткласичних та посткласичних соціальних теоріях" / "Соціальні технології. Актуальні проблеми теорії та практики." Випуск 71. – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2016. – 184 с. – с. 15–22
3. Горбачов А.В. "Споживча поведінка як об'єкт соціології та маркер соціальної нерівності" / Матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції «Соціалізація особистості у сучасних соціокультурних контекстах». – Харків: ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2016. – 138с. С. 17–20

4. Парк Р. "Избранные очерки: Сборник переводов." / пер. с англ. В. Г. Николаев// Москва. 2011. 320 с.
5. Теннис Ф. "Общность и общество." М., 2012

Горбачев А.В. Потребление в городе как объект исследования социологии

В статье проанализированы особенности взглядов на потребление в теориях классиков-социологов, которые исследовали город, таких как Макс Вебер, Фердинанд Теннис. Рассмотрены взгляды на потребление Чикагской школы социологии. Благодаря анализу их теоретического достояния возможно предоставить трактовку категории «потребление» в теориях исследователей-социологов города.

Ключевые слова: потребление, потребление в городе, Чикагская школа

Gorbachev A.B. Consumption in city as object of research of sociology

The city was and is the object of study of many disciplines, because it focused all spheres of human activity: it is living, working, improving as a person in psychological, social and metaphysical aspects of life. City in ancient times was a place of concentration of history and culture. Multidimensional literature about the city - Urban characteristic. City - that ecology and economics, and everyday life, and macro processes, and more. Various authors, based on their professional interests focus on different aspects of city life, but all who have long been researching the city, there is a breadth of interests and diversity issues. City, because of its nature, "forcing" deal with different issues and integrate diverse knowledge in a single concept. This urban concept is increasingly becoming a sociological character: the city understood lately not so much as a form of settlement and production as a form of community as the type of sociality essential feature of which is the integration of different types of life in a single system with its own mechanism to maintain stability and order. However, this system consists of homogeneous and relatively autonomous subsystems: territorial, settlement, economic, symbolic, and others. Therefore, to describe and explore the city using the knowledge and theoretical schemes other sciences. Anyone who is engaged in town learns and uses a variety of social and humanitarian knowledge and with time research scientist gets on consumer issues in the city.

Purpose of the article - to analyze the theory of classical urban sociology and determine their understanding of consumption.

One of the greatest classics of urban sociology and Weber have Toennies. They first started in sociology to analyze the city as the entire social and economic structure. Later research dealt with the city Chicago school. The school practice explored the city and its structure, but the subject in consumption receded.

Thus, we see that the understanding of consumption in the city, the scientists divided into two types: a consumer group events and individual consumption as a phenomenon. That consumption in the first case only meet the needs and its dependence on the social groups (Weber) or adjust it (Toennies), in the second

case (Chicago School) - is not only to meet the needs but also the consumption of services, depending on the status and biological status of the individual.

As consumption of urban sociology studies in Ukraine, then, today, you can find them in market research at a major scientific studies relating to economic sciences.

Каці Л. О., магістрант,
Луговой Є. О., Орябинський Ю. П., студенти,
ф-т будівельний,
наук. кер. – **Пазиніч С. М.**, канд.філос.наук, проф.,
*Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова, Україна*

АРХІТЕКТУРНО-ХУДОЖНЯ АКСІОЛОГІЯ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МІСТА

Місто – це штучно створене матеріальне середовище, що постійно розвивається і в межах якого люди об'єднуючись в соціальні структури підтримують свою життєдіяльність з метою реалізації своїх різноманітних потреб та інтересів. Іншими словами, місто - це унікальний континуум стосунків наповнений реляційним середовище для розкриття потенцій індивідуальності. Тож, не випадково місто нарікають перш за все «рідним містом», «моїм містом», «нашим містом».

Якщо це так, то місто дає можливість організувати простір-час так, щоб постійно створювати гармонійне, внутрішньо динамічне середовище, що формує життєвідчуття людини в багатьох ціннісних аспектах. У цих умовах мистецтво знаходить безліч можливостей впливу на людину, створюючи естетичний простір-час для формування і розвитку вишуканих художніх смаків у особистості.

Треба сказати, що єдиний архітектурний стиль міста складається століттями і десятиліттями і кожний період накладає свій своєрідний відбиток на просторову структуру і архітектурну зовнішність міста. Безумовно історична хода торкнулася і нашого міста. На сьогоднішній день Харків має свого роду невеликі стильові острівці, що знаходяться в різних районах міста. Так, в історичному центрі нашого міста збереглися окремі будівлі кінця дев'ятнадцятого початку двадцятого століть, заслуговуючи особливе пошанування та естетичне ставлення до них.

А ось райони масової житлової забудови шістдесятих - восьмидесятих років відрізняються невиразним, спрощеним архітектурно-художнім стилем. Проте він вирішив, свого часу, житлову проблему багатьом харків'янам.

Тож, в спадок від минулого, нам приходится нерідко спостерігати в місті крупні відкриті простори, які важко сприймаються як єдине ціле. Однотипність забудови, багаторазова повторюваність схожих будівель, стали